

УДК 314.9(477.85):323.11

КОСТАЦУК І.І.

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО СКЛАДУ НАСЕЛЕННЯ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Національна структура населення Чернівецької області пройшла тривалий і складний шлях свого розвитку. Вона почала формуватися ще в часи слов'янської культури та Київської Русі – держави, яка утворилася внаслідок об'єднання слов'янських племен в IX ст. Після її розпаду, території сучасної Чернівецької області були у складі Галицько-Волинської держави, Молдавського князівства, Османської Туреччини, Австро-Угорської та Російської імперії, Румунії, УРСР в складі СРСР, а з 1991 року – України. Все це позначилося на національній структурі населення, яка за даними перепису населення 2001 року є досить строкатою, тут проживають представники 76 національностей та народностей. Така поліетнічність на території Чернівецької області зумовила досить складні міжнаціональні процеси.

Усі національності на території Чернівецької області поширені неоднорідно. Українське населення переважає у Заставнівському (99,1%), Путильському (99,3%), Вижницькому (98,2%), Кельменецькому (97,5%), Кіцманському (98,5%), Хотинському (91,2%) та інших районах. Абсолютну більшість румунське населення займає у Герцаївському районі (91,5%), а молдавське – Новоселицькому (57,5%). Російське населення помітне місце займає у м. Чернівці (11,3%), м. Новодністровську (10,2%), а також Сокирянському районі (6,2%). Така строкатість населення доводить, що Чернівецька область є яскраво вираженим прикладом етноконтактної зони. Дослідження територіальних особливостей національної структури населення такої зони є досить актуальним та перспективним.

Актуальність даної теми призвела до того, що багато вчених, як географів так і істориків, досліджували і продовжують вивчати територіальний розподіл етнографічних груп населення та окремих націй. Національний склад населення Чернівецької області в останні роки досліджували такі вчені географи, як В.О.Джаман, Я.І.Жупанський, В.П.Круль, О.Д.Король та інші, а також історики Г.К.Кожулянко, М.Чучко, П.Бочан та інші. Проте дані науковці опиралися на матеріали перепису 1989 року, а за даними останнього – першого Всеукраїнського перепису від 5 грудня 2001 року, національна структура населення залишається практично не вивченою.

Основними цілями даного дослідження, що ставить перед собою автор, є вивчення територіального розподілу представників окремих національних груп населення на території Чернівецької області, яка слугує яскравим прикладом етноконтактної зони. Головними завданнями під час даного дослідження були:

- показати головні особливості територіального розподілу національної структури населення на території Чернівецької області;
- виявити чинники, що позначилися на просторовому розподілі національних етнографічних груп населення.

Чернівецька область являється найменшою областю України. Проте вона відзначається досить високими показниками щільності населення, а також високою строкатістю національних груп населення, що формують складну національну структуру.

Національну структуру населення Чернівецької області, за даними останнього перепису населення від 5 грудня 2001 року, складають представники 76 національностей та народностей. Це підкреслює високу поліетнічність населення Чернівецької області. Проте найбільш чисельними в області є представники 7 національностей: українців

(75,0%), румунів (12,5%), молдован (7,3%), росіян (4,1%), поляків (0,3%), білорусів (0,2%) та євреїв (0,2%). Всі вони на території Чернівецької області, поширені досить неоднорідно, внаслідок чого формують досить складні національні структури населення адміністративно-територіальних районів, міст обласного підпорядкування – Чернівці та Новодністрівськ та інших окремих населених пунктів.

У Чернівецькій області виділяються 2 райони де переважаючою нацією являються не українці, а румуни в Герцаївському (91,5%), та молдовани у Новоселицькому (57,5%) районах. Це пояснюється історичними особливостями заселення території, а також її формуванням.

Українці, як представники найбільш поширеної та чисельної нації у Чернівецькій області мають абсолютну перевагу в обласному центрі – м.Чернівці, місті обласного підпорядкування – Новодністрівську, та 9 сільських районах. За часткою населення української приналежності найбільш виділяються такі райони як Путильський (99,3%), Заставнівський (99,1%), Кіцманський (98,5%), Вижницький (98,2%), Кельменецький (97,5%), та Хотинський (91,2%). У місті Чернівці цей показник відповідно складає (79,9%), а в Новодністрівську – (87,1%). Найменша частка українців у національній структурі населення представлена у Герцаївському (5,0%), Новоселицькому (34,0%) та Глибоцькому (46,8%) районах. Досить цікавим є те, що в Глибоцькому районі в порівнянні з даними перепису населення 1989 року, в національній структурі почали домінувати українці. Можна стверджувати, що українське населення переважає у гірській частині області, а також у північно-західних, центральних та Придністрівських її частинах.

Румуни (12,5%) є другою, за часткою в національній структурі населення, нацією в області. Найбільша їх кількість зосереджена в Герцаївському (91,5%), Глибоцькому (45,3%) та Сторожинецькому (36,8%) районах. У м. Чернівці їх частка складає 4,5%, а в м.Новодністрівську – 0,3%. Вони заселяють переважно центральні-південні райони Чернівецької області, що пояснюється в першу чергу тим, що більша частина Герцаївського району була частиною Дорогоїського повіту Румунії, а південні частини Сторожинецького та Глибоцького районів – місця давньої асиміляції румунами українців та інших народів, а також їх постійного замешкання.

Молдовани, які в національній структурі населення області займають 7,3%, є третьою за чисельністю нацією. Їх частка найбільш висока у Новоселицькому (57,5%), Глибоцькому (6,1%) та Хотинському (7,0%) районах. Вони переважно проживають на територіях, які межують із Молдовою, і тих, які найбільш інтенсивно заселили молдовани у період Молдовського Князівства (1359 – 1538р.р.). Найбільша їх частина замешкує південно-західні частини Прут-Дністрівського межиріччя, тобто рівнинної частини області. Слід зазначити, що кількість молдован у краю, за останній міжпереписний період із 1989р. по 2001р. зменшилися із 9,0% до 7,3%, а кількість румунів навпаки – збільшилася із 10,7 до 12,5%. Це можна констатувати тим фактом, що багато молдавського населення під час перепису 2001 року записувало себе румунами через різні причини.

Досить помітну частину (4,1%) у національній структурі населення області займають росіяни. Проте в жодному районі вони не є переважаючою нацією, але в окремих населених пунктах відмічається їх перевага. Росіян області доцільно поділити на дві групи – липованів (старообрядців) та власне росіян. Перші з них поселилися в області внаслідок релігійних переслідувань у Російській імперії. Вони заснували в області ряд поселень, зокрема с. Липовани у Вижницькому районі, с. Біла Криниця у Глибоцькому районі, с.Грубна та с.Білоусівка у Сокирянському районі та інші. Друга група росіян прибула в край із-за різних причин. Найбільша частка росіян в області за даними перепису 2001 року припадає на м. Чернівці (11,3%), м. Новодністрівськ (10,2%), а також Сокирянський (6,2%), Новоселицький (1,4%), Сторожинецький (1,4%) райони.

Чисельність представників цієї нації в перелічених районах перевищує 1000 осіб. Головною особливістю розміщення росіян є те, що вони розсіяні в тій чи іншій мірі, по всій території області, і здебільшого проживають в міських поселеннях.

Порівняно менша частина у національному складі населення припадає на поляків (0,3%), білорусів (0,2%), євреїв (0,2%), та представників інших національностей (0,4%). Найбільша чисельність поляків представлена у м. Чернівці (1408 чоловік, 0,6%), та Сторожинецькому (1461 чоловік, 1,5%) районі. Білоруси та євреї переважно мешкають у м. Чернівці (відповідно 971 особа, 0,4% та 1308 осіб, 0,6%) де проживає більше половини їх чисельності. За останній період число та частка в національній структурі євреїв значно зменшилася, із 16469 (1,7%) у 1989 році до 1443 (0,2%) осіб за матеріалами перепису 2001 року.

Головними чинниками, що позначилися на територіальних особливостях національної структури населення є: історичні особливості, заселення та формування території, природні умови, демографічні особливості, політичні зміни та інші.

Висновки. Національна структура населення Чернівецької області – дуже складна та різноманітна, багатоструктурна. Вона сформована представниками 76 національностей та народностей, які у зв'язку із різними чинниками (природними, соціально-економічними, історико-політичними, демографічними) замешкують в області різні території. В загальному по області переважають українці, проте в деяких адміністративно-територіальних районах, а саме в Герцаївському, Новоселицькому, та Сторожинецькому українці не є переважаючою нацією. Українське населення, за даними останнього перепису населення переважає в Українських Карпатах, північній частині Прут-Сиретського межиріччя, а також в північній, та північно-східній частині Прут-Дністровського межиріччя. Румунське населення заселяє в основному Герцаївський (колишню частину Дорогойського повіту Румунії) та Глибоцький райони, тобто ті райони, які межували довгий час і межують із Румунією. Відповідно молдовани замешкують сусідні із Молдовою землі, зокрема деякі частини Новоселицького, Кельменецького та Сокирянського районів.

Найбільша кількість національних груп представлена в обласному центрі – м. Чернівці, що пояснюється значною чисельністю населення, функціональним історико-політичним та іншим значенням.

1. Національний склад населення Чернівецької області та його мовні ознаки (за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року); демографічний збірник.-Чернівці: Чернівецьке обласне управління статистики, -2003р.-160с.

The distribution of nationalities in Chernivtsi oblast is very heterogeneous. Ukrainians is in the majority in all the districts, except Hertsaiiv, where Romanian population predominates and Novoselitsa region with Moldavian population accordingly. Russian population consist a large group in Chernivtsi (11,3), Novodnistrovsk (10,2), and in Sokyriany region (6,2). There are 76 nationalities in Chernivtsi Oblast.